

מקושרים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה

מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון ל'

פרשת אמור | תשפ"ה

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

יאני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

אל הכותל המערבי ממנו לא זזה שכניה מעולם, מוצאים את דרכם יהודים מכל קצווי תבל, כל אחד ותחינתו שלו, כל אחד וההתמודדות עמה נגזר עליו להתמודד. הם ניצבים שם, נושאים עיניהם למרום ותולים ליבם במי שהשרה שכניתו במקום הקדוש והנורא הזה, והכותל כמו כבר לח מרוב דמעוֹת.

גם המקרה הזה לא היה שונה, אם כי משהו בכל זאת משך את העין.

דממה טהורה שלטה ברמה באותו לילה, רחבת הכותל נוקדה פה ושם במשכימי קום או מאחרי שבת אשר באו לשפוך את צקון לחשם, ורק קולות היונים נישאו ברמה, מביאים עמם את יללת השכינה המנחמת ובוכה (ראה ברכות ג. א): 'אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות'.

העסקן הרפואי הנודע ר' אלימלך פירר, יחד עם אחד מעשירי תבל היהודיים שידיו רב לו בהחזקת תורה וירידת חסד, עשו את דרכם יחד לשריד בית מקדשנו ובחרו דווקא בשעה זו כדי להתחבר, להתרפק, להתפלל על צרות עמך ישראל שמי כמותם יודע עד כמה הן רבות ומרות.

ואז הם ראו אותו.

גוֹ שפוף, יללה דקה, בכי כבוש וכתפיים רוטטות.

המראה כשלעצמו, בו יהודי מלטף בערגה את אבני הכותל וממרר בכבדי, אינו חריג. הכותל כבר ראה הכל, וכך גם אלה הבאים תדיר בשעריו, אולם משהו בכביו של האיש היה בכל זאת יוצא דופן. הבכּי היה בלתי נשלט, הרעד שאחז בו ניכר היה בחוש ולא קשה היה לנחש כי צרה איומה השתרגה על צווארו.

'ניגש אליו?' פנה הרב פירר לעמיתו, וזה האחרון הנהן, 'ניגש'. 'אם צרתו נוגעת למישור הרפואי, הרי שבידי לסייע לו בסייעתא דשמיא' סיכם הרב פירר עם הלה תוך כדי שהם מחישים רגליהם אל היהודי האלמוני, 'אולם אם מדובר בענין כספי בו נדרש סיוע - כאן הנך נדרש להושיט יד'.

הגביר לא היה צריך לאשר, זה היה פשוט.

יד רחומה שהונחה על כתפיו עוררה את היהודי מתפילתו הסוערת, מבכיו הבלתי פוסק. הוא הסב את ראשו בתהייה והאזין לשאלה הכל כך יהודית: 'ר' איד, כיצד אפשר לעזור לך?' 'לעזור לי?' גבותיו התרוממו בתמיהה, 'מודע, אם אפשר שאול, הנכם חושבים שהנני זקוק לעזרה כלשהי?'

מחוזה קלה כלפי התהלים ספוגי הדמעוֹת והממחטה שמזמן עשתה את תפקידה הבהירו כי אין צורך במילים, המצב זועק כמו מעצמו.

'אין מה להתבייש' התערב הגביר בשיחה והבהיר: 'הקב"ה העניק לנו את הכלים לסייע, רק תגיד כמה מדובר - ואנו כאן בשבילך!' תשובת היהודי הכתה אותם בתדהמה.

'אני חוזר כעת משמחת נישואי בני האחרון, לאחר שזכיתי להשיא בזה אחר זה את שמונת הילדים שקדמו לו' סיפר הלה כשקולו עדיין חנוק במעט, 'באתי אפוא להודות, להלל ולשבח לבורא העולם על שעמד לצדי, שתמך בי ולווייה אותי לאורך כל הדרך!'

עבודת התפילה הרי היא כנגד עבודת הקרבנות, כידוע, וכבר אמרו חז"ל (במדבר רבה יח, כא) כי בימינו מכפרת התפילה כשם שכיפרו הקרבנות בזמן שבית המקדש היה קיים.

אולם סיפור מופלא ומרגש זה מלמדנו אודות קרבן נוסף, מסוג שונה לחלוטין, עליו אנו למדים בפרשתנו (כ.כ. טו): 'וְכִי תִזְבְּחוּ וְזָבַח תֹּזֶדֶה לָהּ לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחוּ'. כאן אין מדובר בסליחה וכפרה, חובת היום וכדומה, כי אם בהודיה טהורה וזכה הנובעת מלב נרגש, כזו שבאה להביע את ההכרה העמוקה והפנימית של האדם בכך שכל אשר לו - מידידו של הקב"ה הוא, בטובו ובחסדו הגדול.

קשורה אף שילך ממנה זה 'ולזהיר גדולים', פירוש בשעה שהם בגדלות, 'על הקטנים', שישארו בקדושתם אף שיהיו בקטנות וקל להבין (נועם אלימלך).

למה לא כתיב 'הַפְּהִינִים בְּנֵי אֶהְרֵן' כמו בשאר דוכתי, ואמר שהפסוק מדבר בזמן הזה שעבודה זו תפלה במקום קרבן, ואנו נקראים כהנים מלשון עובדים, ונקראים בני אהרן שאהרן היה האב בפעולות הקרבנות עצמן ואנו התולדות שלו, כתפלה שהוא במקום קרבן. וזהו 'הַפְּהִינִים' העובדים ומתפללים, שהם 'בְּנֵי אֶהְרֵן' ר"ל תולדות אהרן, 'לְפָנָי לֹא יִטְמָא בְּעַמִּי' ר"ל שלא יהיה לו גבהות לפני עמיו, שזה מטמא הנפש ח"ו. זהו שמעתי מאיש האלקי הקדוש ר' בער שיחי' (יושר דברי אמת).

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֲמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהְרֵן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וּגו' (כא, א), "אֲמֹר וְאָמַרְתָּ, לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים" (רש"י).

נראה לפרש דברי רש"י ז"ל להזהיר גדולים על הקטנים, להיות כל האדם בשעה שעוסק בתורה או בתפלה או באיזה דבר קדושה או הוא בגדלות המוחין, וכך הדרך הצדיקים שלפני התפלה המה מיישבים עצמם ומוחין שלהם לפני מי הם מתפללים, והקדושה היא מגביה המוחין בעת העסק בה, אבל אחר התפלה או עסק הקדושה הוא הוא נופל לקטנות המוחין בהילוכו בהבלי הזמן. וזה אינו תכלית העבודה השלימה, כי אדם צריך להיות תמיד בקדושה ובטהרה בלי הפסק רגע אחד.

לזה צריך לקשר עצמו כל כך בעת הגדלות מחשבתו בהשם יתברך ברוך הוא שיהיה מחשבתו

צהר לתיבה

הארת מושגים ומונחים בתפילה

ככל דברי רבותינו הקדמונים, וביתר שאת בתקנות אנשי כנסת הגדולה, פשוט וברור כי ללשון התפילה משמעות מיוחדת וכי כל תיבה ותיבה יש בה כוונות ורמזים עד אין סוף, המכוונים כנגד העולמות העליונים ופועלים גדולות ונצורות.

ואכן מצאנו בדברי רבותינו מאורי הדורות רמזים ופרפראות, דרושים ודיוקים בתיבות התפילה, באותיותיה ואף במנין התיבות והאותיות, וכפי שיובא להלן.

מנין תיבות הברכות הראשונות

דורשי רשומות (הובא בטור או"ח סי' קיג בשם אחיז ר' יחיאל) מנו את תיבות כל ברכה וברכה שבשמונה עשרה, וכנגד כל ברכה ומנין תיבותיה ממצא פסוק הרומז לתוכן הברכה.

במזמור "הבו לה' בְּנֵי אֱלִים" (תהלים ט, א) ישנן צ"א תיבות, והובא בחז"ל (ראש השנה לב, א) כי שלוש הברכות הראשונות מכוונות כנגד מזמור זה.

כמו כן, בפסוק בו נאמר (שעיהו כט, כג): "וְהִקְדִּישׁוּ אֶת קֹדֶשׁ יַעֲקֹב וְאֶת אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ" ואשר על פיו קבעו (עיי' מגילה ז, ב) את ברכת הבינה אחר קדושת ה', יש בו ט"ז תיבות. הרי יחד עולה ק"ז תיבות, וכנגדן בשלושת הברכות הראשונות שבשמונה עשרה ישנן ק"ז תיבות.

מספר ראשי התיבות

כך גם הובא (כלבו סי' יא ועוד) לדרוש את ראשי תיבות של מילות שמונה עשרה, העולות יחד בגימטריה אלף ושמונה מאות - כנגד אלף ושמונה מאות המלאכים המקבלים את תפילות עם ישראל.

היעדר אות פ"א

רמז נוסף שהובא בראשונים (שם), מפנה את

תשומת הלב לכך שבכל תפילת שמונה עשרה אין ולו פעם אחת את האות פ"א.

הדבר מרמז לכך שאין - כלשון הראשונים: 'אָנְפָּה; שְׂפָפָה; קָצָפָה; זַעֲפָה; גִּגָּף וְרִשְׁפָּה' בעת שעומדים ישראל ומתפללים לפני אביהם שבשמים.

שם הקודש ע"ב

עוד כתבו (ארחות חיים הלכות תפילה אות ח) כי בשמונה עשרה הברכות [כפי שמנתה התפילה קודם תוספת ברכת המינים] יש בכל אחת מהן שם בן ארבע אותיות, והרי י"ח פעמים ארבע עולים שבעים ושתיים - כנגד שם ע"ב.

כנגד תפילת חנה

הלכות רבות בענין התפילה למדו חז"ל (ברכות לא, ב) מתפילת חנה אֵם שמואל הנביא, ואף רמז לתפילתה זו מצאו הראשונים (רבי אלעזר מגרמיזא) בחתימת ברכות שמונה עשרה.

כלל חתימות הברכות שבשמונה עשרה, הרי הן יחד קי"ג תיבות - וכנגדן אף בתפילת חנה ישנן קי"ג תיבות.

דעת החולקים

מאידך, היו שערערו על כך (אבודרהם, הובא בבית יוסף או"ח קיג), וכתבו כי אין לרמזים אלה שורש ויסוד. זאת, לטענתם, בשל העובדה הפשוטה שאין נוסח התפילה זהה בכל מקומות ותפוצות ישראל, יש מוסיפים ויש גורעים, אם כן אין כל מקום לדייק במנין התיבות וכדומה, שהרי מנין זה תקף אך ורק לאותם המתפללים בנוסח מסוים, ולא לזולתם.

ויש מי שסייג וטען (ראה שער הכולל אות כב) כי אכן אין מקום לדקדק בכך, מלבד בשלושת הברכות הראשונות בהן יש מקום לדיוקים מעין אלו.

היה זה כאשר ייסד הרה"ק האמרי אמת' מגור כתקנת יסוד - לכל יאחרו את זמן התפילה אלא יתפללו שחרית בזמן הנועד לכך על פי ההלכה. באותה שעה נשא האמרי אמת' דברים בגודל מעלת התפילה בזמנה, כשהוא שוזר בדבריו המחשה מעולם המעשה.

בזמנו נהוג היה לתבל את קוגל האטריות במתיקות יתירה ובתוספת סוכר, צימוקים וכדומה, ולעומתו קוגל תפוחי האדמה התאפיין במליחות מסוימת.

'וידוע אתם מה ההבדל בין שתי הפשטיות? שאל האמרי אמת' והשיב מינה וביה, 'בעוד שקוגל האטריות - אף אם אינו מצליח כראוי באפייתו והכנתו, הרי נותרת בו מתיקותו, לעומת זאת קוגל תפוחי האדמה - במידה ונכשלה הכנתו כראוי, לא נותר בו כי אם ערמת תפוחים מרוסקים ומלוחים אשר לא טעם ולא ריח להם'.

כן הדבר, הטעים האמרי אמת, בענין התפילה בזמנה.

אם מתפללים בזמן הראוי, אזי אף במידה ואין התפילה נאמרת בכוונה הנעלית ואין התפילה נובעת מעומק הלב כנדרש, בכל זאת נותר לכל הפחות טעם ההקפדה על הזמן. אולם חוביה ואין התפילה מתקיימת במעודה, אזי אם אין היא כראוי וכיאות - לא נותר ממנה מאומה.

אולם לא רק בזמן התפילה עסקינן, כי אם בכל התנאים ההכרחיים הנדרשים כדי לשוב לתפילה את מעלתה הראויה, וכפי שמלמדת אותנו פרשת השבוע - בראי דבריו הקדושים של הרה"ק האב"ד יעקב ז"ע.

הנה ידוע מאמר חז"ל (ברכות כו. ב): 'תפלות כנגד תמידין תקנום', וידוע מאמרם ז"ל (במדבר רבה יח, כא): אמרו ישראל, רבשע' בזמן שבת המוקדש קיים היינו מקריבים קרבן ומתכפר, ועכשיו אין בידינו אלא תפלה'.

אך אין זו רק מעלת התפילה שהיא כנגד הקרבנות, אלא יש כאן חובה של ממש להתייחס אליה כאל הקרבנות ולנהוג כשם שנדרש בעת שמקריב האדם קרבן. אותם תנאים, אותן דרישות ואותן פעולות הנדרשות בעבודת הקרבנות, חלות לכל דבר וענין גם בעבודה שבלב זו תפילה.

כלפי מה הדברים אמורים ומהם התנאים האמורים?

זאת אנו למדים, על פי דברי האב"ד יעקב, מתוך הפסוקים הבאים המובאים בפרשתנו (כב, כט - לא): 'וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח תּוֹדָה לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחוּ: בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר אֲנִי ה': וְשִׁמְרֶתֶם מִצְוַת יְעֹשֶׂיֶתֶם אֹתָם אֲנִי ה'.'

התנאי הראשון לקבלת התפילה ברחמים וברצון, הוא כי התפילה תבוא מתוך רצונו הטוהר של האדם, מנשמתו פנימה ומתוך רגש של חיבור לאלוקיו, ולא חלילה כמצות אנשים מלומדה ובבחינת אונס וחסור ברייה. שהרי כבר אמרו חז"ל (ברכות כה, ב): 'העושה תפלתו קבע - אין תפלתו תתנוגם', ופירש רש"י (שם כט, ב ד"ה כמשו'): 'חוק קבוע הוא עלי להתפלל וצריך אני לצאת ידי חובתי'.

'וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח תּוֹדָה לַיהוָה מורה לנו התורה, אזי - לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחוּ, ברצון כנה ואמיתי, בבערה פנימית הנובעת מדביקותו של היהודי בבוראו ומחשקו להסתופף בצל השכינה ולהתייחד עם קונו.

כך גם יש להקפיד ביתר שאת על זמן התפילה הראוי, וכפי שמורה לנו התורה הקדושה: 'בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל' - ביום ובשעה הראויים לכך.

ישאל אדם - מה לי אם אתפלל את שלושת תפילות היום בכל יום, או שמא אתפלל היום שתיים ומחר ארבע וכן על זו הדרך? על כך מתרה הציווי: 'בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר' - כל יום ועבודתו, כל זמן והתפילה שנקבעה עבורו. סגולה נוספת ומיוחדת הנרמזת כאן בפסוקים, מלמדנו האב"ד יעקב, רמוזה בלשן הכתוב: 'וְשִׁמְרֶתֶם מִצְוַת יְהוָה, הנה 'מִצְוַת יְהוָה' ראשי תיבות: 'מעוטפים ציצית ותפילין יחדו'. יש בכח הטלית והתפילין להעלות ביתר שאת את התפילה, ומאידך במידה ואינו עושה כן מובא בזהר הקדוש כי הרי זה בבחינת 'נותר'.

במדידת יקפיד האדם על כל אלה, אזי יתקיים בו ובתפילתו מה שנאמר כאן: 'וְשִׁמְרֶתֶם אֹתָם אֲנִי ה'', תיחשב תפילתו כאילו עשאה בשלימות ותעלה לריח ניחוח לפניו יתברך.

מצארתיו ושיוחיתיו של הגאון רבי נתן מנדל פומרינץ שליט"א

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבונתנו

אודות עבודת הכהן, כנגדה נתקנו התפילות, נאמר בפרשת השבוע (כא, יא): 'וְעַל כֵּן נִפְשַׁת מֵת לֹא יָבֵא', ועל כך ידועה המליצה הבאה אשר אף אם נאמרה בדרך צחות - יש בהחלט מה ללמוד ממנה. הופיעו ובאו קבוצת למדנים לפני הרה"ק מרוז'ין, בפיהם טענות ומענות וקנטורים לרוב על דרך החסידים והליכותיהם ובאמתחתם נימוקים וסימוכין לרוב על כך שדווקא דרכם הינה הנכונה והראויה.

'הנה אנו קמים באשמורת הבוקר, עמלים בתורה עד עלות השחר ואז נעמדים להתפלל עם דמדומי חמה של שחרית ותוך סמיכת גאולה לתפילה הנצ' השחר' הציגו הללו לראווה את סדר יומם המוקפד, 'ולא זו בלבד, אלא שלאחר התפילה אנו יושבים ללמוד פרקי משניות. בעוד שאתם מסבים ללגומת יי"ש ולאמירת 'לחיים' תיכף וסמוך לחפילה'.

'הלכם ייקרא חסידים?' תהו הללו בארשת צדקנית.

משמשו בקודש של הרבי לא היה 'קטלא קניא', שנון היה ובעל מענה לשון. הוא לא מסוגל היה להתאפק, והתשובה נורתה מפיו על אתר.

'לא פלא' חייך הגבאי, 'תפילתכם הרי היא צוננת, קפואה ובבחינת 'מת', ואחר תפילה כזו יש

ללמוד משניות - כשם שלומדים לעילוי נשמת נפטר'.

'אולם תפילת החסידים' המשיך ותיאר, 'הרי היא כאש יוקדת, בלהט ובהתלהבות, אין חי ממנה! ומה חסר יותר לחי - מאשר כוסית משקה?...'

שמע הרה"ק מרוז'ין את התשובה המחוכמת, שמץ חיזוק עלה על פניו, אולם הסבר אחר היה לו לכך.

'יודע השטן עד כמה גדול כוחה של תפילה, עד היכן מגעת ידה ובאילו עולמות עליונים יש לה השפעה' אמר הרבי, 'ולפיכך הוא עושה כל שביכולתו כדי להפריע ולקטרג בעת התפילה, לבלבל את המחשבות למען לא תעלה תפילת איש ישראל לרחמים ולרצון'.

'אולם החסידים התחכמו ומצאו פתרון, בכך שהם יושבים אחר התפילה ומאחלים 'לחיים' זה לזה ומלכדים איש עם רעהו ויהודי עם זולתו' המשיך הרבי וגילה, 'ובזמן זה של קירוב הלבבות יש בכוחו לפתוח את הלב ולהביא לכך שיש איש את לבו לפני אחריו, ואילו חבירו מצדו מאחל לו ומברך אותו מכל לבו שתמלא בקשתו'.

'והנה תפילה היא מן הדברים הנאמרים בכל לשון, אם כן ברכתם ההדדית של החסידים הרי היא כתפילה לכל דבר וענין, ובתפילה זו אין היצר מתערב כלל, משום שנדמה לו כי הם סתם יושבים ומטיבים לבם בכוסית משקה' סיים הרה"ק מרוז'ין, והוסיף משפט מבהיל: 'ברגעים אלו - מסוגל איש ישראל להעלות את כל תפילתו!'

קרבת אלוהים

לאורם של גדולי הדורות

לפעול שירשמו את בנה כתלמיד מן המניין בישיבה, זאת על מנת לחיץ אותו מציפורני הצבא ולמלט את נפשו מגזירת הגיוס.

'לשקר - לא אוכל, ואם הוא אינו תלמיד ישיבה - הוא לא יככל בין מקבלי הפטור בדרך הרגילה' ר' יחזקאל כאב את אבאה אך היה נחרץ, 'אולם הבה נעשה עסקה. את, בתור אָם רחמנייה, תישארי בבית ותעתירי בתחינה לפני היושב במרומים, פתחי ספר תהלים ותשפכי דמות כמיים, ואילו אני מצדי אגש לקצין האחראי על הגיוס ואנסה לדבר על ליביו'.

שמעה האלמנה, סברה וקיבלה.

התיישבה בביתה, פתחה את ספר התהלים והחלה להרטיב אותו בדמעותיה ולהתייפח מרות על נפש בנה יקירה ועתידי הרוחני כמו גם הגשמי.

ר' יחזקאל מצדו פנה למלא את חלקו בעסקה, ותיכף ומיד הועיד פניו למפקדה, מחיש צעדיו אל חדרו של הקצין הממונה ודורש במפגיע לדבר אתו על נושא שאינו סובל דיחוי. מעמדו כרב ראשי אפשר לו לדרוש זאת, ועד מהרה התפנה הקצין מעיסוקיו והאזין לו בקשב רב ובדרך ארץ, שומע את סיפורו העגום של היתום ותיאור כגב האלמנה. 'ספר החוקים אינו מאפשר לך להתגמש בנושא' ר' יחזקאל לא המתין יותר מדי עד שניגש לגופו של ענין, 'אולם ישנו ספר אחר ונשגב לאין ערוך, והוא - 'ספר הלב'. זהו הספר האלוקי המכתוב לבני האדם כיצד לנהוג ומנחה אותם בהליכותיהם עלי חלד'.

'בספר הלב נאמר' המשיך בנשימה אחת, 'כי מי שיייע לתיום ואלמנה ויפעל לפטור את הבחור - יעניק לו בורא השמים והארץ מטובו הגדול ויחנן אותו בשפע ברכה והצלחה בכל הענינים'.

ר' יחזקאל היה מעשי, כמנהגו. הוא הניח על השלחן נייר ובו פרטי הבחור, הפטיר שוב כי 'בספר הלב נאמר שיש לעזור לבחור ולפטור אותו מגיוס', והבהיר כי הוא מצפה לכך שבתוך ימים ספורים יגיע מכתב הפטור לתיבת הדואר של האלמנה.

קם ר' יחזקאל, ובביטחון מלא בכך שתיענה בקשתו - לאור תפילת האלמנה, סב על עקביו ואף לא המתין למענה.

למחר לצייץ כי אך חלפו ימים ספורים, ובתיבת הדואר נחה מעטפה רשמית ובתוכה מכתב החתום על ידי הקצין הרם הדרג, הכולל פטור מלא משירות צבאי.

'רבי, הושיעה נא!' זעקת שבר נשמעה מפיה האלמנה, אשר הופיעה ביום מן הימים על סף דלתו של הגאון ר' יחזקאל אברמסקי והיא כולה בוכייה ונסערת.

באותם ימים שרש' ר' יחזקאל בתור ראש אב בית הדין הגדול בלונדון, ומתוקף תפקידו - לצד היותו אב רחום לעדת היראים בעיר וכתובת לכל מבקש ה', המשרה הבכירה בה נשא הביאה לא אחת תועלת ליהודי העיר, לכלל ולפרט גם יחד.

על פי החוק הישב בבריטניה של אז, נדרש היה מכל צעיר בגיל גיוס לבוא ולקחת חלק במאמץ המלחמתי, מה שטמן בחובו סכנות גשמיות ורוחניות גם יחד לכל צעיר יהודי שהגיע לגיל זה. אולם, בצעד של התחשבות ומתוך הכרה בערך הדת, ניאווה השלטונות לאפשר לתלמידי הישיבות לקבל פטור גורף מגיוס, זאת לאחר הצהרה רשמית של ראשי הישיבות על כך שהתלמיד אכן לומד בישיבתם ומסתופף בצילה.

'לא מכבר איבדתי את בעלי' תינתה האלמנה את כאבה בפני ר' יחזקאל, 'וזאת כל נחמתי אני מוצאת בבני יחיד - נער חמד ובחור כארזים אשר רק תורה ועבודה בראש מעייניו וכל מגמתו להתעלות במעלות הקדושה'.

ר' יחזקאל הנהג בהשתתפות כנה, והאלמנה המשיכה. 'בני זה, לצד היותו בן עלייה המשתוקק לשבת ולהגות בתורה בן כתלי בית המדרש מבוקר ועד ערב, הרי הוא מכבד את אמו ביותר, ולפיכך נאלץ הוא להישאר קרוב לבית על מנת שיוכל לדאוג לרווחתו'.

כאן החלה הבעיה להתברר, לקבל צורה.

אותו חוק המכיר בזכותם של תלמידי הישיבה להגות בתלמודם באין מפריע, מתייחס אך ורק לתלמידים המסתופפים בצל הישיבה, ולא כאלה הנאלצים ללמוד בבית המדרש הסמוך לביתם כדוגמת היתום המדובר.

'כל עולמי הוא' פרצה האלמנה בבכי סוער, 'ומה יהיה אם יגייסוהו חלילה?'

בקשתה שטוחה היתה אפוא, כי יואיל ר' יחזקאל

מילתא חדת"א

עניי תפילה מלוקט מדברות קדשו ותורתו של האדמו"ר רבי דוד חי אביחי צירא שליט"א

הצדיק פועל ישועה רוחנית

יפקד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה (במדבר כז טו). בכל הנוגע לישועת הנפש אין הכל ראויים שתהיה תפלתם נשמעת, כי אין אדם יכול להתפלל עבור דברים שהוא בעצמו אינו ראוי להם, וכיצד יפעל ברכה וישועה בדרך שהם למעלה מהשגתו, ולכן העצה היחידה בכל עניני תקון הנפש ללכת אל צדיק הדור אשר נפשו כוללת את נפשות ישראל, ולגדל קדושתו ויראתו יוכל להשפיע יראת שמים גם להבאים בצל קורתו ולהלהיב לבבם לעבודת ה'. והצדיק האמתי בכחו להשפיע על המתקדמים אליו גם בגשמיות וגם ברוחניות, וזהו שנאמר (שעריה ג י) 'אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו', 'מעלליהם' לשון רבים בין בגשמיות ובין ברוחניות.

כח הצדיק להכניע המזל

ולא רק ברוחניות רק גם בגשמיות כל השפע ההגנה וההצלחה מגיע מכחו, כנזכר בדרך משה רבנו ע"ה למרגלים 'היש בה עץ אם אין ופרש רש"י היש בה אדם פשר שגן עליה. וכתב ביד יוסף לרבי יוסף צרפתי ע"ה (נח דרוש א): שהצדיקים נקראים שומרים לבלתי לבוא על הדור נזק ופרצה, וזה שהיה אומר דוד המלך ע"ה (תהלים קמד יד) 'אלופינו מסבלים אין פרוץ ואין יוצאת ואין צנחה'. הפונה כשאלופינו הם מסבלין וסובלין משא הדור ולוקחים משאם להתפלל עליהם מועיל תפלתם אפילו לשדד ולהכניע המזל והמפערך.

הצדיק משפיע בני חיי ומזוני

ובזה מבאר המשך דבריו 'אין פרוץ ואין יוצאת ואין צנחה', שמשנה מזל הדור לטובה ולברכה, שכן בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא. וכנגד שלשתם עומד כח הצדיק: 'בני' - שמי שאין לו בנים נקרא הרוס ופרוץ, וכנגד זה עומד כחו של הצדיק שבזכותו 'אין פרוץ' - אין אדם פרוץ בלא בנים. 'חיי' - שכן בזכותו 'אין יוצאת', כלומר, אין נשמה יוצאת מן הגוף קדם זמן הקצוב לה. וכנגד מזוני אמר 'אין צנחה ברחבתינו' - שלא צווחים ברחובות קריה על הקהם ועל המזון.

נצטוונו בתורה הקדושה (דברים ו ח): 'וקשרתם לאות על ידך ויהי לטפת בין עיניך'. אם כי על פניו אין קשר של ממש בין מצות התפילין לעבודת התפילה, ואדרבה בימים עברו נהגו להתעטר בתפילין במשך היום כולו ללא תלות בתפילה, אולם כבר אמרו חז"ל (בבבא מציעא יג א): "אמר עולא, כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין - כאילו מעיד עדות שקר בעצמו (לישנא מעליא' (רש"י), והכוונה כלפי הקב"ה). אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים".

העובדה שקריאת שמע נכרכה באופן בלתי נפרד עם התפילה, כמו גם בשל טעמים נוספים על פי ענפי התורה הקדושה וסודותיה, הפכה את התפילין לחפץ קדושה המזוהה יותר מכל עם התפילה, ולפיכך ראוי לתת את הדעת לנושא הבא.

תפילין של רש"י ושל רבנו תם ידועות ומוכרות, ואם כי נפסק הלכה כי תפילין של רש"י הן שהתקבלו בתפוצות ישראל ואף להלכה נפסק כשיטתו, מכל מקום רבים הם המניחים בנוסף גם תפילין דרבנו תם, ובקהילות מסוימות אף נערים צעירים מניחים אותם.

יחד עם זאת, יש לדעת כי אין אלו הדעות היחידות, ובמאמר הבא נסקור - בקצרה וככל שתאפשר מסגרת המדור - את הדעות השונות. אך ראשית - מהי המחלוקת ובמה דברים אמורים?

פרשיות התפילין, כידוע, הינן: "קדש לי כל בכור" (שמות יג א); "והיה פי יבאך" (שם יג א); "שמע ישראל" (דברים ו ד); "והיה אם שמע" (שם יא יג).

אכן, על אף העובדה הברורה כי אלו הפרשיות שבתפילין, קיים דיון נרחב באשר לסדר בו יש למקם את הפרשיות וסדרן בתפילין.

בנוגע לכך מציבה הגמרא במנחות (לד ב) סתירה לכאורה בין שתי ברייתות: "תנו רבנן, כיצד סדרן - 'קדש לי' 'והיה פי יבאך' מימין, 'שמע' 'והיה אם שמע' משמאל". על כך מקשה הגמרא שהרי מצאנו שנאמר הפוך מכך בברייתא שונה, ומתצת: "כאן מימין של קורא, כאן מימין של מניח".

משפט קצר זה ופרשנותו המדויקת נתון במחלוקת, והשיטות השונות בנוגע לסדר פרשיות התפילין נובעות מהפרשנות שניתנה לתירוץ הגמרא המדובר. חשוב להבהיר כי בשתי נקודות עיקריות נחלקו הדעות, ובהתאם לכך נקבע הסדר.

רש"י

לדעת רש"י יש לסדר את פרשיות התפילין כדלהלן: 'קדש לי', 'והיה פי יבאך', 'שמע', 'והיה אם שמע', והכיוון ממנו יש להתחיל בסדר זה הוא משמאלו של המניח ולכיוון ימין. בדיעה זו מצדד אף הרמב"ם.

בשלהן ערוך (א"ח סי' לד) נפסק הלכה כדעת רש"י, אולם נאמר שם כי ירא שמים יצא גם ידי שיטת רבנו תם. לעומת המובא בשלהן ערוך, הגר"א (שם) כותב כי אנו סומכים למעשה על דעת רש"י והרמב"ם וכי זו ההכרעה ההלכתית השלימה.

רבני תם

רבנו תם, נכדו של רש"י, סובר כי על ה'הויות' - היינו פרשת 'והיה פי יבאך' וכן 'והיה אם שמע', להיות ממוקמות באמצע, בין פרשיות 'קדש לי' ו'שמע'. אכן, בענין כיוון הנחתן הוא גורס כשיטת רש"י, ויש להתחיל מצד שמאל של המניח - לימין.

ראוי לציין כי כבר בזהר הקדוש (תיקו"ז ט, א) מובאת דעה זו, והאריז"ל סבור (שער הכוונות תפילין דרוש ד) כי חובה גמורה להניח תפילין דרבנו תם, וכי זו הלכה למשה מסיני.

שימושא רבה

'שימושא רבה' הינו ספר קדום ביותר, אשר נתחבר כבר על ידי אחד הגאונים וכלל הלכות שונות [ראה מחזור יוטי (עמוד 234) שמביא בשמו הלכות בענייני תענית], אולם בידינו לא נותר כי אם הלכות תפילין, אותם מצטט הרא"ש בסוף פסקיו על הלכות תפילין. לדעת השימושא רבה, סדר הפרשיות אמור להיות כדעת רש"י, אולם בכיוון הפוך. היינו - את הפרשיות יש למקם מימין המניח לשמאלו, כדלהלן: 'קדש לי', 'והיה פי יבאך', 'שמע', 'והיה אם שמע'.

ראב"ד

לדעת הראב"ד יש לסדר את הפרשיות כשיטת רבנו תם, באופן שהיו ה'הויות באמצע', אולם בענין כיוון הנחתן הוא חולק וסובר כי יש להתחיל מימין המניח - לשמאלו.

בעוד שתפילין כדעת רש"י ורבנו תם נפוצות ביותר, תפילין על פי שיטת השימושא רבה והראב"ד התקבלו בתפוצה פחותה בהרבה, ובעיקר בקרב מקובלים ויודעי ח"ן וכן קהילות מסוימות נהוג להניחם.

תשובה משמים

בשו"ת 'מן השמים' לרבנו יעקב הלוי מורושי - מבעלי התוספות, מובאות תשובות שקיבל משמים לאחר ששאל אותן בדרך 'שאלת חלום'.

ידועה ביותר התשובה שקיבל בענין זה, וכך הובא שם (שו"ת מן השמים סימן ג): "ועוד שאלתי על סדר פרשיות שבתפילין, וכך היתה שאלתי: אגא המלך הגדול הגבור והנורא חכם הרזים מגלה נסתרות מגיד נעלמות שומר הברית והחסד, הגדול נא חסדך עמנו היום וצוה למלאכיך הקדושים להודיעני את אשר נסתפקנו בסדר פרשיות של תפילין. כי יש מהחכמים האומרים היות באמצע ואם החליף פסולות, ויש מהחכמים האומרים היות כסדרן ואם החליף פסולות ועתה מלך מלכים צוה למלאכיך הקדושים להודיעני הלכה כדברי מי, ודברי מי אתה מחבב."

"והשיבו: אלו ואלו דברי אלקים חיים, וכמחלוקת למטה כך מחלוקת למעלה. הקדוש ברוך הוא אומר היות באמצע וכל פמליא של מעלה אומרים היות כסדרן. והוא אשר דיבר ה' בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד, וזה כבודו בהיות פרשת מלכות שמים תחילה."

פרשה ופשרה

נידון בפרשה בעניי תפילה

בפרשתנו נאמר אודות כהן שנשטם (כב ו): "ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים", ולו זו בלבד אלא שקבעו חז"ל (יומא ל א): "אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור, עד שיטבול".

וכבר נהגו החסידים ואנשי המעשה, וביותר בקרב ההולכים בדרך הבעל שם טוב ותלמידיו לדורותיהם, לטבול קודם תפילת שחרית לתוספת טהרה וקדושה, מלבד ההקפדה היתירה על טבילה למטרת הטהרות מטומאה.

מזן האדמו"ר מליובאוויטש זי"ע הצביע על מקור לכך אף בדברי הפוסקים, בדברי הרשב"א (מובא במגן אברהם סי' ד ס"ק א) כי בקום האדם בבוקר הרי הוא ככהן המתכוון לעבודתו, וכשם שעל הכהן לטבול קודם ביאתו לבית המקדש לעבודה (יומא ל א - הובא לעיל), כן חובה על המתפלל לטבול קודם עבודה שבלב זו תפילה.

מנהג זה החל עוד קודם שנתגלה אור החסידות בעולם, וכבר הצועדים לאור פנימיות התורה והדבקים בדרכו של מרן האריז"ל נהגו בכך, אולם ככל שחלפו הדורות כך הלכו והתבססו בענין זה מנהגים שונים, כללים וגדרים, ופשטו שאלו ואלו דברי אלקים חיים.

יש שנהגו לטבול מדי יום, אחרים אחזו בידם מנהג אבותיהם שלא יעברו עליהם שלשה ימים ללא טבילה, והיו שהמליצו על כך בדרך רמז את הדין כי בשר שלא הודח שלשה ימים - אין לאוכלו.

במידה ובאונס נבצר מהאדם לטבול, היה האדמו"ר מליובאוויטש ממליץ תחת זאת (ראה אגרות קודש ח"ט עמ' רנג) ללמוד משניות סדר טהרות, ובפרט מסכת מקואות.

אריכות דברים מיוחדת מצאנו בספרים הקדושים ובספרי הקבלה אודות הכוונה הראויה בטבילה, ואין כאן המקום להאריך בכך. אולם ידועה אמרתו השנונה של הרה"ק ה'בית ישראל' מגור, אשר במענה לשאלת חסיד אודות הכוונה הראויה בטבילה השיב: 'אריין און ארויס [להיכנס ולצאת]! ...'

מעשה היה באדם, בעל עבירה לא קטן, שהלך אחר ליבו וחטא עם נכרית. בהתאם לדין התורה ולסמכותו כאב-בית-דין, הלקה אותו האמורא רבא במכת-מרדות.

ברם, מה שהיה נראה נכון לרבא על פי דעת תורתנו הקדושה, לא מצא חן בעיני מלך פרס באותה העת - שבור מלכא, וזה האחרון נחוש היה לצער את רבא בתגובה לכך. אמנם, אמו של המלך, הלא היא איפרא הורמיז שהערכתה לגדולי ישראל היתה רבה, הפצירה בו כי לא יתגרה ביהודים - שהרי אלוקיהם ממלא את כל בקשותיהם.

כדוגמה לדבריה הציגה אם המלכה את העובדה שהיהודים מבקשים שיבוא גשם - ונענים מן השמים על כך. בתגובה מזולת הגיב שבור מלכא כי אין זו חכמה, שהרי היהודים מבקשים זאת בעונת החורף, ואדרבה - דבריה יוכחו כנכונים במידה ויבקשו היהודים כעת - בתקופת תמוז, כי יירד מטר, וייענו.

פעלה המלכה בחכמה, ושלחה להפציר ברבא לטובתו, כי יתפלל על גשמים שיבואו. רבא מצדו קם ועמד בתפילה, בהזכירו את לשון הפסוק (תהלים מז, ב): "אַלְקִים בְּאֲזִינֵי שְׁמַעֲנוּ אֲבוֹתֵינוּ סִפְרוּ לָנוּ פֶּעַל פְּעֻלָּתְךָ בְּיָמֵהֶם יְיָמֵי קָדְמְךָ", תוך שהוא מצייץ בכאב כי "אנו בעינינו לא ראינו" את כל אותה טובה שראו אבותינו.

בתגובה לתפילתו זו, נענו מן השמים ובא מטר רב כל כך, עד שזבו המרזבים ממחוזא עירו ועד לחיזקל. מה שהנביט בלבו של שבור מלכא את ההבנה כי אכן - היהודים מקבלים את מבוקשם מן השמים, ולהימלך בו מעצתו הרעה. יחד עם זאת, רבא נענש על כך שכביכול הטריח כלפי שמיא.

באותו לילה נגלה אליו אביו בחלום, והתרה בו כי ישנה אצת מקום לינתו, היות ומקפידים עליו מן השמים על שהטריח בתפילתו להביא מטר שלא כדרך הטבע, ואכן - בבוקרו של יום נחח רבא לראות כי במיטתו המקורית ישנם חריצים עמוקים, המעידים על כך שהמלאכים ניסו לחתכו ח"ו בשנתו (ע"פ תענית כד, ב).

שהוזכר פסוק זה בחז"ל - אינו אלא אסמכתא בעלמא. אכן היו שציידו (קריט ספר למבי"ט על הרמב"ם הל' תפילה ח, ה) כי אף שעצם חיוב התפילה הינו מדרבנן, אולם קידוש שמו יתברך במעמד עשרה הינו מדאורייתא. ויש שהביאו (ר' חיים ויטאל, שערי קדושה שער ד) בשם הזהר הקדוש בפרשתנו (צג, א) כי חיוב אמירת דברים שבקדושה במעמד עשרה הינו מדאורייתא.

אם אמר שליח הציבור דברים שבקדושה בשעה שלא היו עשרה שיענו אחריו, או שאמר זאת בשקט ולא הקפיד שישמעו דבריו לציבור, הרי לא יצאו ידי חובתם (ברכת הבית שער מ"ב אות ו) ואף אסור לאומרו, והרי הוא כגזול את הציבור מעניינת 'אמן' (ראה אלף המגן בפתח השער לדיני קדיש במטה אפרים). אכן, לענין זה יש שכתבו (שבט הלוי ח"י סי' יז) כי בדיעבד ניתן לצרף אף קטן שיצטרף כסניף לשאר המתפללים, ואין מחייבים בכהאי גוונא לחזור על הקדיש או הקדושה.

יד ושם
פסוקי שמות הטמון בהם

שזחה

"שיר המעלות ממעמקים קְרָאתִיךָ"
ה" (תהלים קל, א).

בשם הארז"ל הובא כי יש לאדם להזכיר את זכויותיו בעת התפילה, כדי שתיענה תפילתו ותעלה לרצון. אמנם, סיכון מסוים יש בכך, משום שאז מתעוררים המקטרגים ומנסים למצוא כל טעדיק ואמתלה בה יש להתלות כדי לבטל מכל וכל את זכויותיו, בטענה שהן שלא כהוגן וכדומה.

אי לכך ראוי להזכיר אכן את זכויותיו, אך ברמז ותו לא, כדי שרק הקב"ה היודע צפונות לב הוא שיבין ללבו ויעלו הדברים לפניו לרחמים, ומעיני המקטרגים יאה הדבר נסתר. על פי זה מבאר החיד"א את לשון הפסוק: "מַמְעַמְקִים קְרָאתִיךָ ה'", היינו ממעמקי הלב ובדרך רמז והסתרה, כדי שאך ורק הקב"ה יידע מה בלב האדם לבקש ולהזכיר.

ביאו לפניי - ביריעה
הברת קטעי התפילה - מתוך סידור עוז והדר

קודם אמירת 'ברכו' בתחילת תפילת ערבית, נהגו ישראל קדושים לומר 'והוא רחום', אולם בקהילות רבות ומוסיפים קודם לכן את מזמור קל"ד בתהלים: "שיר המעלות הנה בָּרַכְנוּ אֶת ה' כָּל עַבְדֵי ה' הַעֲמִידִים בְּבֵית ה' בְּיָלִוֹת" לצד פסוקים נוספים.

יסוד הדבר במאמר חז"ל (ברכות ד, ב): "אדם בא מן השדה בערב, נכנס לבית הכנסת, אם רגיל לקרות קורא, ואם רגיל לשנות שונה, וקורא קריאת שמע ומתפלל". על פי זה נהגו ישראל להקדים ולומר קודם קריאת שמע של ערבית פסוקים, יש שאומרים 'והוא רחום' בלבד, ואחרים מוסיפים לומר אף 'שיר המעלות', והכל כדי לעמוד בתפילה וקריאת שמע מתוך דברי תורה (ראה שלטי גיבורים ברכות ט, א).

בטעם שנקבע דווקא מזמור זה קודם תפילת ערבית, הובא באחרונים (כנסת הגדולה סי' רלו הגה"ט) שזהו משום שנאמר בו 'הַעֲמִידִים בְּבֵית ה' בְּיָלִוֹת'. כמו כן כתבו שיש בהזכרת 'הנה בָּרַכְנוּ אֶת ה'' משום הקדמה נאה לאמירת 'ברכו' בתחילת התפילה.

אכן, במקומות בהם נהוג להתפלל ערבית תיכף וסמוך לתפילת מנחה, כתבו האחרונים (אליה רבה רלו סי' ד) כי אין ענין להקדים מזמור זה, שהרי כל עניינו כדי שלא לבוא מן השדה ולהתפלל מיד ללא שיקדימו דבר תורה, אולם כאן הרי התפלל סמוך לכך תפילת מנחה. ויש שחלו בכך (צלוחא דאברהם ח"ב עמ' השגה) את מנהג בני אשכנז שלא להקדים פסוק זה, אלא לפתוח באמירת 'והוא רחום'. בסידורים שונים הובאו סדרים שונים לאמירת הפסוקים (ראה סידור ר' שבת, סידור היעב"ץ ועוד), ויש לציין שעל פי הארז"ל (שער הכוונות ענין תפילת ערבית דרוש א) אין לומר כי אם את שלושת הפסוקים: 'ה' צב-אות עמנו... ה' צב-אות אשרי... ה' הושיעה'.

הפלא ופלא

שאלות וחיזוק מבני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

תשובות מגילון קודם פר' אחרי קדושים:

1. תשובה ג' - 'שמיד' היינו בלשון עתיד, שלעתיד לבוא ישמיד ה' את הרָשָׁע שבעולם.
2. תשובה ג' - כל מינוי ושררה כלשהי בעולם, הרי הם מידו של הקב"ה ובגזירתו.
3. תשובה א' - הנביאים.

בברכות קריאת שמע של ערבית אנו אומרים: 'כי הם חיינו וארץ ימינו'. האם הכוונה היא -

- (א) הם חיינו בעולם הזה, ואורך ימינו בעולם הבא.
(ב) הם חיינו בעולם הבא, ואורך ימינו בעולם הזה.
(ג) שתי התשובות נכונות.

בברכת 'מעין שבע' בליל שבת אנו אומרים: 'ונודה לשמו ככל יום תמיד מעין הברכות'. מהי משמעות 'מעין הברכות'?

- (א) בכל יום מודים לשמו יתברך בברכות המתאימות לאותו יום, בחול ובשבת.
(ב) אף כשאנו מודים לו, אין זה אלא 'מעין הברכות', ולא כל הברכות הראויות לו.
(ג) אנו משבחים ומהללים לשמו בברכותינו, מעין הברכות שמברכים לפניו המלאכים.

שם הזוכה בגיליון פר' כי תשא: ה' משה אשר אליאם, חיפה

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

- על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כותב מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכייה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

